

Роль ресурсного потенціалу в управлінні регіональною економікою

В статті розглянуто особливості регіонального управління ресурсним потенціалом як визначальної складової формування конкурентоспроможності. Досліджено вплив чинників інноваційного характеру на ефективність використання ресурсів як економічному так і в екологічному сенсі. Визначено та обґрунтовано механізм підвищення конкурентноздатності підприємств видобувної промисловості.

інновації, екологізація, економічна ефективність, конкурентноздатність, регіон, регіональна економіка, ресурсний потенціал

Успішне формування механізмів інноваційного і науково-технологічного розвитку є одним із наслідків перш за все політичних і соціальних умов, що склалися в суспільстві. Вивчення досвіду створення і функціонування аналогічних механізмів в розвинутих країнах дає можливість стверджувати, що роль держави у вирішенні виникаючих проблем залежить в першу чергу від формування ефективної науково-промислової політики, у вірному визначенні її пріоритетів, стратегії і механізмів впровадження, які повинні бути сконцентровані на технологічному оновленні виробничого апарату, на прогресивних знаннях і кваліфікації персоналу, на задоволенні потреб ринку в продукції високого науково-технічного рівня.

Сучасний підхід до стратегічного територіального управління ресурсним потенціалом повинен також враховувати існуючі традиції довгострокового територіального планування, модернізаційного застосування передових технологій. Стратегічне управління інноваційним розвитком ресурсного потенціалу регіону – це вид управлінської діяльності, що передбачає розробку таких цілей розвитку на стратегічну перспективу і визначення механізмів їх досягнення, реалізація яких повинна забезпечити його ефективне функціонування в умовах мінливого зовнішнього і внутрішнього середовища з метою досягнення збалансованості національних інтересів й інтересів регіону.

Складність трансформаційних зрушень в економіці виявляється не тільки в тім, що перебудова і впорядкування структури вимагають реформування системи управління або створення нової з наступним вбудуванням суб'єктів господарювання і в нову систему управління, і в нові задачі, які стоять перед управлінськими органами. Головна складність полягає в адаптації виробництва до вимог ринку і умов самостійного господарювання в режимі розширеного і, що важливо, – технологічного оновлення.

Відомо, що витіснення і заміна старих укладів новими стимулює економічний ріст, а збереження (і тим більше зменшення, як це спостерігалось до останнього часу в Україні) частини останнього в економіці країни обов'язково призводить до уповільнення технологічних зрушень і темпів росту економіки, зниженню конкурентоспроможності українських товарів на внутрішньому і світовому ринках і їх витісненню звідти. Основна задача політики на сучасному етапі – вирішити проблеми економічного розвитку, пов'язані з диспропорціями і неефективністю її виробничо-технологічної структури, з її трансформацією до нової, більш активної структури споживання.

Утримання економіки України в стані стабільного стійкого зростання вимагає, щоб науково-промислова політика стала основою державної концепції довготривалого соціально-економічного розвитку країни. Маючи головними цільовими орієнтирами підвищення економічної ефективності господарської діяльності і збільшення її об'ємів, ця політика повинна спрямовуватись на модернізацію промислового комплексу, надаючи перевагу розвитку його обслуговуючого напрямку, працюючого на виробничий і споживчий сектори ринка, ресурсозбереження і енергозбереження, збереження і примноження науково-технічного і інтелектуального потенціалу.

Ядром політики повинна стати система заходів, яка забезпечує прогресивний структурно-технологічний розвиток національної економіки, що створить умови для виробництва конкурентоздатних вітчизняних товарів та забезпечить високий рівень надання послуг.

На макрорівні конкурентоспроможність виявляється виражається у високому рівні економічного росту і можливості забезпечити постійне зростання реальних доходів населення і життєвих стандартів. В свою чергу досягнення соціальних і природоохоронних цілей доповнює поняття конкурентоспроможності на макрорівні і розширює набір відображаючих її індикаторів.

На даний час особливий інтерес представляє регіональна конкурентоспроможність, яку можна визначити як здатність території виробляти продукцію і надавати послуги, що відповідають вимогам закордонних ринків, і одночасно підтримувати високий і стабільний рівень доходів свого населення. В широкому значенні регіональна конкурентоспроможність – це можливість регіонів в умовах міжнародної конкуренції забезпечувати порівняно високі доходи і рівень зайнятості населення.

Стійкий соціально-економічний розвиток регіону характеризується його можливістю забезпечувати позитивну динаміку рівня і якості життя населення, використовувати в цих цілях нові фактори і умови, в тому числі й збалансоване відновлення економічного, соціального, природно-ресурсного потенціалу, розміщеного на його території [1].

Отже, конкурентоспроможність – це можливість регіонів в умовах міжнародної конкуренції забезпечувати порівняно високі доходи і рівень зайнятості населення. Іншими словами, щоб регіон був конкурентоспроможним, дуже важливо забезпечити його достатньо ресурсами необхідної якості.

Існують дві точки зору відносно формування регіональної конкурентоспроможності.

Перша. Регіональна конкурентоспроможність розгортається як сукупність конкурентоспроможностей суб'єктів господарювання (всіх форм власності), що знаходяться в межах цього регіону. Це означає, що інтереси суб'єктів господарювання, які знаходяться в регіоні і спроможні прибутково виробляти продукцію, що відповідає (по ціні, якості та ін.) вимогам ринку, співпадають з інтересами (стратегією) регіону в цілому.

Важливим показником рівня конкурентоспроможності є висока продуктивність ресурсів, тому визначення факторів, що впливають на її підвищення, є особливо необхідним для територій, які порівняно не так давно стали впроваджувати стратегії конкурентоспроможності. Однак акцентування на виробництві ресурсів не повинно затінювати процесів обов'язкового підвищення заробітної плати, збільшення доходів населення, розвиток ринкових структур і ін. Виходячи із цього регіональну конкурентоспроможність можна визначити як спроможність регіональної економіки оптимізувати свої внутрішні ресурси з метою забезпечення конкурентоздатності на

національному і світовому ринках, а також можливості адаптуватися до змін, які виникають на цих ринках.

Друга. Регіональна конкурентоспроможність є похідною макроекономічної конкурентоспроможності. В цьому випадку стосовно до регіональної конкурентоспроможності діють деякі обмеження. Так, окремі закони, якими регулюється міжнародна торгівля, не завжди функціонують на регіональному рівні. Наприклад, на відміну від національного рівня зміни обмінного курсу і співвідношення «виробництво», «ціна – заробітна плата» не завжди (або взагалі) не формується на регіональному рівні. Навпаки, міжрегіональна міграція мобільних факторів (капіталу і праці) може бути реальною загрозою для регіонів.

Розвиток конкурентоспроможності регіону (як і держави в цілому) передбачає чотири рівня конкуренції на основі наступних факторів: виробництва, інвестицій, нововведень, добробуту. Перші три ініціюють економічний ріст, остання – обумовлює застій і спад.

Для оцінки факторів формування конкурентної здатності регіону в цілому і можливостей впливу регіональних органів влади на її складові доцільно використовувати модель «національного ромба» запропоновану М.Портером для країни [2]. Роль регіону в створенні конкурентних переваг фірм можна визначати за чотирма взаємопов'язаними напрямками, що утворюють «регіональний ромб»: параметри факторів виробництва (природні ресурси, кваліфіковані кадри, капітал, інфраструктура та ін.); умови попиту (рівень доходу, еластичність попиту, вимогливість покупців до якості товарів і послуг та ін.); споріднені і підтримуючі галузі (забезпечення фірми, підприємства необхідними ресурсами, комплектуючими, інформацією, банківськими, страховими та іншими послугами); стратегії фірм, їх структура і змагання (створення конкурентного середовища і розвиток конкурентних переваг). В свою чергу кожний із детермінантів аналізується за їх складовими, ступенем їх впливу на конкурентні переваги регіону, а також необхідність їх розвитку.

Конкурента перевага регіону забезпечує:

- на першій стадії: використання факторів виробництва – природних ресурсів, сприятливих умов для випуску продукції, наявність кваліфікованої сили;
- на другій стадії – активним інвестуванням (в основному національними фірмами) в світі, технології, ліцензування;
- на третій стадії – створення нових товарів, продукції і виробничих процесів, удосконалення управління інноваціями, тобто дію усіх складових «національного ромба»;
- на четвертій стадії – застосування усіх чотирьох детермінантів «регіонального ромба».

Не слід забувати, що ресурсно-видобувний потенціал як завжди залишається одним із найважливіших факторів дестабілізації в системі «суспільство-природа».

А це, в свою чергу, вимагає стійкого розвитку екологізації господарської діяльності на основі наукових знань.

В результаті економічного зростання, розширення масштабів виробництва на базі діючих технологій призводить до посилення негативного впливу видобувної діяльності на оточуюче середовище. Це обумовлено недостатністю розвитку інноваційних технологій, а також застарілим технологічним обладнанням, що спричиняє забруднення довкілля.

Ще в 1955 році був прийнятий «Маніфест-Россела-Енштейна», який закликав до наступного бачення розвитку глобального світу: «Ми виступаємо ... як представники роду людського, подальше існування якого знаходиться під сумнівом [3]

Тому однією із найважливіших передумов стійкості системи «суспільство–природа» є необхідна радикальна перебудова господарського механізму на принципах екологізації. Дотримання екологічних вимог може бути досягнута лише тоді, коли господарська діяльність буде використовувати технології які здатні забезпечувати саморегуляцію біоценозів. Саме на цьому рівні господарського розвитку необхідна перебудова самого способу використання ресурсно-природного потенціалу на основі значного впровадження інновацій.

Сьогодні стає невід’ємним атрибутом управлінської діяльності і адміністративне екологічне управління. Це управління пов’язане з державним управлінням в сфері природокористування і охорони навколишнього середовища. Роль і місце рівнів державного екологічного управління, структура системи складних підсистем обумовлені характером задач, що вирішується на кожному рівні. В процесі функціонування відбувається їх взаємодія по горизонталі і вертикалі, де основним регулятором є нормативно-правова база держави.

На конкурентоздатність вітчизняної видобувної промисловості як було відмічено надто впливають фактори зовнішнього середовища. Нині у світі відбуваються два процеси, які можна умовно назвати «глобалізація проти регіоналізації». З однієї сторони, фактори низьких витрат сприяли переміщенню шкідливого (а такою є видобувна галузь) виробництва в «країни третього світу», так як ця галузь вимагає набагато менших капіталовкладень і витрат, а також рівня підготовки кадрів. З іншого боку, спостерігається регіоналізація, яка виражається в створенні зон безмитної торгівлі в рамках ЕС, NAFTA, ASEAN, MERCOSUR, сприяючих інтенсифікації торгівлі між країнами, що дозволяє скоротити логічні витрати.

Виходячи з вищезазначеного обґрунтованою є потреба розробки механізмів підвищення конкурентоздатності видобувної галузі як основної передумови мінімізації впливу чинників негативного характеру на відтворювальні процеси та забезпечення значного рівня екологізації виробництва.

На рисунку 1 наведені механізми підвищення конкурентоздатності галузі, які можуть бути реалізовані на рівні регіонального управління, а також в рамках спільної діяльності вітчизняних підприємств і державних структур.

Складність і різнобічність форм і методів взаємодії всіх багаточисельних учасників конкурентної діяльності спрямовані на дослідницький і практичний інтерес при визначенні оптимального співвідношення ринкового і державного регулювання науково-технічного і технологічного розвитку, запровадженні механізмів розповсюдження нововведень для створення ефективної системи управління цим розвитком.

Ринкові відношення створюють універсальний організаційно-економічний механізм в управлінні. Адже в ринку всі господарюючі суб’єкти функціонують на умовах самофінансування, а їх конкурентоздатність забезпечується найменшим ресурсоспоживанням, в тому числі і основних виробничих фондів.

Висока ступінь інноваційного обладнання, прискорена їх амортизація являється безперечною умовою розвитку і процвітання підприємства.

Всі різноманітні елементи інноваційної сфери можна уявити в трьох основних видах: ринковій формі, коли взаємодія важелів управління і стимулів господарської діяльності між учасниками процесу відбувається на основі конкуренції; у вигляді державного управління, яке здійснюється на базі правових повноважень, а також в формах, узгоджених з існуючими в суспільстві традиціями, менталітетом та етнічними нормами.

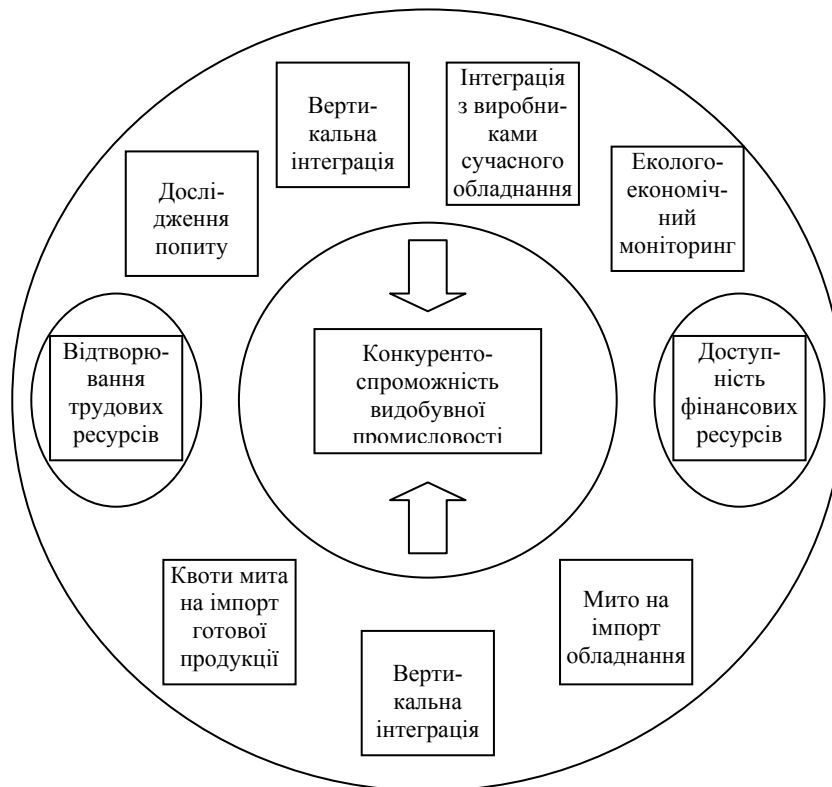

Рисунок 1 - Механізми підвищення конкурентоздатності підприємств видобувної промисловості

Слід відмітити, що розробка регіональними органами політики підвищення конкурентоздатності і ефективність її реалізації в більшості визначається тим, в якому об'ємі враховуються основні характеристики і можливості території, для якої створюються конкурентні переваги. Таким чином, одним із ключових умов, що виникають перед регіонами – формування нових критеріїв розміщенні фірм з урахуванням процесів глобалізації, а також чіткому визначенні кількісних і якісних факторів, які будуть сприяти регіональному розвитку.

Нині на думку вчених слід враховувати наступні фактори, які визначають конкурентоздатність території:

- якість робочої сили (рівень освіти, кваліфікації), розвинутий ринок праці, що дає можливість пошуку робітників даних категорій;
- наявність дослідницьких центрів, які дають можливість розробляти нові технології і НДДКР, а також обмінюватися інформацією;
- сприятливий бізнес-клімат (низькі податки і фінансова допомога місцевих органів влади, створення об'єктів бізнес-послуг, передбачуваність дій місцевої адміністрації і висока якість управління територією);
- створення на території промислових кластерів з добре розвинутою мережею вертикальних зв'язків, які дозволяють знизити недоліки промислової інфраструктури, полегшати передачу інформації;
- розвинута інфраструктура, транспортні і інформаційні мережі, близькість міжнародних аеропортів, фінансові послуги та ін.;
- сприятливі умови життєдіяльності (розвиток сфери послуги комунікацій, можливості відпочинку та ін.), а також високі екологічні стандарти.

Отже, виходячи із загальних критеріїв регіональні органи влади можуть визначати цілі і формувати довгострокову стратегію розвитку регіону.

Разом з тим, оскільки цілями регіональної економічної стратегії є досягнення економічного зростання, тобто, зниження рівня безробіття, створення робочих місць,

пов'язаних з новими видами економічної діяльності, розробка механізму повинна доповнюватися наступними важливими параметрами:

- переліком галузей, окрім існуючих, які бажано мати на даній території;
- ступеню розвитку кожної із галузей (виробництв) в регіоні порівняно з очікуваним рівнем (іншими словами, визначення галузей з більшими потенційними можливостями, ніж цього дозволяють наявні ресурси і фактори виробництва);
- перерозподілами імпортозаміщення товарів і послуг власними виробництвами (або в яких галузях доцільно розвивати імпортозаміщення);
- можливими об'ємами розширення випуску експортної продукції в результаті заходів по стимулюванню експорту.

Підсумовуючи вищезазначене слід обов'язково акцентувати на тому, що значення вище наведених параметрів безпосередньо залежить від наявності на даній території в достатній кількості трудових ресурсів необхідного якісного складу, а також можливостей щодо їх залучення і закріплення.

Список літератури

1. Обший и специальный менеджмент/ Под общ. ред. А.Л.Гапоненко, А.П.панкрукіна: Учебн.посоие.- М.:Изд-воРАГС,2002.
2. М.Портер. Конкурентна перевага країн.-Нью-Йорк. «Pree Press».-1991.
3. Маніфест-Россела-Енштейна //Мир науки.-1979.-№3.-С.11.

В статті розглядаються особливості регіонального управління ресурсним потенціалом як визначальною складовою формування конкурентоспособності. Досліджується вплив факторів інноваційного характеру на ефективність використання ресурсів як економічного, так і екологічного сенсу. Сформульовано і обґрунтовано механізм підвищення конкурентоспособності підприємств гірничої промисловості.

The peculiarities of regional management of resource potential as defining part of the formation of competitiveness have been considered in the article. The influence of factors of innovative character on the efficiency of usage of resources in economic and ecological sense were researched. The mechanism of improving of competitiveness of enterprises of excavating and mining industries were defined and grounded.